

EVANGELIZACIJSKA ULOGA KRŠĆANSKIH BAZIČNIH I DRUGIH SKUPINA

(Teološko-katehetski vid)

Tomislav Ivančić

Ovaj članak ne pretendira da bude izvještaj o evangelizatorskom radu raznih skupina u Crkvi, nego izlaže teološku analizu mogućnosti za evangelizacijsku ulogu tih skupina. Skupine naime o kojima je ovdje govor tek su u početnom klijanju, a ne u zreлом stvaralačkom radu; ne može se izravno iz iskustva govoriti o njihovoj ulozi u evangelizaciji. Pokušat ćemo stoga pokazati njihovu teološku opravdanost i znakovitost u suvremenoj Crkvi. Iz takvog analitičkog pogleda moći ćemo na koncu napraviti sintezu o budućnosti evangelizacije koja bi se temeljila na ovakvim skupinama.

Pojašnjenje temeljnih pojmova

Evangelizacija se shvaća u tri smisla: kerigma ili prva evangelizacija za nekršćane, zatim prvi navještaj za nekatehizirane kršćane i konačno opće evangeliziranje svijeta. Tako pojmove tumače saborski dokumenti, posebno dokumenat pape Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* koji je rezultat zaključaka Sinode biskupa 1974. godine. Pavao VI. piše: »Prvi navještaj (prva evangelizacija) poglavito je upravljen onima koji nikad nisu čuli radosnu vijest o Isusu Kristu« (EN 52). Sadašnji pak papa u dokumentu *Catechesi tradendae* kaže da prva evangelizacija »budi vjeru, otvara srce, obraća i pripravlja opći pristanak uz Isusa Krista« (CT 19). Za drugi smisao evangelizacije, kao prvog navještaja nekatehiziranim kršćanima, kaže dokumenat pape Pavla VI: »Ako je taj prvi navještaj poglavito upravljen onima koji nikada nisu čuli Radosnu vijest o Isusu Kristu ili pak djeci, pokazuje se također kako je sve više neophodan, zbog raskršćanjenih prilika, u naše doba, i mnoštvu osoba koje su krštene ali žive mimo svakog kršćanskog života, priprostim ljudima koji imaju neku vjeru ali joj slabo poznaju temelje, intelektualcima koji osjećaju potrebu da upoznaju Isusa Krista u svjetlu u kojem ga nisu primili kroz pouku u djetinjstvu, kao i mnogim drugima« (EN 52). Isto kaže i sadašnji papa Ivan Pavao II. »Ali u katehetskoj praksi ovaj primjerni red mora voditi računa o tome da često nije bilo prve evangelizacije« (CT 19). O evangelizaciji pak u trećem smislu kaže papa Pavao VI: »Što se Crkve tiče, navijestiti Evanđelje (evangelizirati) znači unijeti Radosnu vijest u svaku ljudsku sredinu i u tom susretu čovječanstvo iznutra preobraziti, učiniti ga novim« (EN 18).

Iz svega dakle proizlazi da evangelizirati znači najprije obratiti nekršćane Isusu Kristu, zatim obratiti kršćane još neobraćene te napokon sveobuhvatno evangelizacijski i katehetski privedi Kristu svijet i k zrelosti vjere Crkvi. U ovom posljednjem smislu misli se na permanentni odgoj kršćanske zajednice.

Govoreći o evangelizacijskoj ulozi spontanih skupina u Crkvi mislimo prvenstveno na evangelizaciju kao permanentni odgoj kršćanske zajednice ili još određenije župske zajednice.

Skupine o kojima je ovdje govor imaju vrlo različita imena. Neki ih zovu bazičnim zajednicama, drugi molitvenim zajednicama, drugi opet spontaninim skupinama, dok Crkveni dokumenti govore o udruženjima, pokretima, skupinama, gibanju i zajednicama. Iz proučavanja tog fenomena u svijetu i u Crkvi izlazi da je najpodesniji naziv: kršćanske bazične skupine ili kršćanske vjerničke skupine. Atribut »kršćanske« potreban je da bismo ih razlikovali od svjetovnih ili uopće religijskih skupina. Riječ »skupina« a ne zajednica podesniji je zbog toga što se radi o okupljanjima koja rijetko nose obilježja i elemente pravih zajednica. Istodobno, ne treba ih nazivati općim imenom »spontane«, jer se većinom radi o dosta organiziranim skupinama koje imaju svoj program i svoj cilj. Molitvene su samo neke od njih, isto tako i naglašeno duhovne, pa stoga ti nazivi ne odgovaraju općem karakteru skupina u Crkvi. Naziv *bazična* ili *vjernička skupina* čini se najprikladniji jer se radi o okupljanjima vjernika ukoliko su narod Božji. Bazične i stoga što se radi o okupljanju na temelju osnovnih sakramenata, bazičnih, tj. na temelju sakramenata inicijacije. Radi se također u njima prvenstveno o temeljnim vrijednostima Crkve i Evanđelja, a to je spas. Te skupine naime žele biti zajednica spašenih osoba i nositelja spasenja. U takvim skupinama teži se ujedno za temeljnim ljudskim vrednotama, tj. za zajedništvom s Bogom i s ljudima. Naglasiti valja da se u tim skupinama gotovo isključivo okupljaju laici i da ih stoga možemo smatrati laičkim aktivom u Crkvi.

Tumačeći pojam »baze« R. Garaudy pokušava sadržaj tog izvorno marksističkog pojma prenijeti na kršćansko područje. On kaže: »Baza je onaj dio pučanstva nekog društva kojemu su iz ruku istrgnuti kako posjed, tako i moć i znanje.«¹ Marx je to oštro izrekao riječima: »Vladajuće ideje jesu ideje vladajuće klase.«² Evanđelje je stoga, kaže Garaudy, radosna vijest samo za bazu. Onaj tko ne visi na imanju, moći i mudrosti ima otvoren put u Kraljevstvo Božje. Isus se rodio u bazi, nastavlja on dalje. Valja ujedno naglasiti da on nije umro, nego je bio ubijen. Život mu je ugrabila vladajuća klasa. No, On i njegovi sljedbenici nisu toliko naivni da bi bogatima oduzimali dobra, vlastodršcima vlast i mudracima znanje. Njegova revolucija nije prevratnička nego obraćenička. On ne želi samo promijeniti posjedovanje dobra, vlasti i znanja nego želi ostvariti »novo nebo i novu zemlju« u kojoj će biti novo srce, nov čovjek i sloboda za svakoga koji je spreman biti u bazi.³

Južnoamerički biskupi okupljeni na konferenciji u Medellinu 1968. definirali su kršćanske bazične skupine ovim riječima: »Kršćanska bazična zajednica primarno je temeljno sjeme Crkve. Ona je prvotna stanica za

¹ R. Garaudy, *Die »Basis« im Marxismus und im Christentum u Concilium*, 4/1975/, 249.

² Cit. u *Concilium*, 4/1975/, 249.

³ Usp. R. Garaudy, nav. čl., *Concilium*, 4/1975/, 249—251.

strukturiranje Crkve, žarište evangelizacije i za sada glavna ishodišna točka za uzdizanje i razvitak čovjeka.⁴

Uostalom, što su to kršćanske bazične ili vjerničke skupine vidjet ćemo pobliže iz kratkog izvještaja o samim skupinama.

Kršćanske bazične skupine

Uzeto pomalo uopćeno, možemo reći da postoje s obzirom na cilj tri vrste bazičnih skupina: kontemplativne, aktivističke i skupine srednjeg tipa, tj. kontemplativno-aktivističke.

Skupine kontemplativnog tipa jesu razne pentekostalne, karizmatske, meditativne i donekle molitvene zajednice. Prvotni cilj njihova djelovanja je molitva, liturgija, upoznavanje Biblije i kateheza.

Aktivističke skupine imaju kao prvotni cilj založiti se na socijalnom, političkom, znanstvenom i ekonomskom polju u društvu. U tom radu nosi ih kršćansko nadahnuće, molitva i međuljudsko zajedništvo. Spektar te aktivnosti i zalaganja u svijetu ide od revolucionarnih akcija do nenasilne strpljive borbe za bolje međuljudske i međunarodne odnose.

Skupine srednjeg tipa pokušavaju spojiti molitvu i akciju. Njihov glavni cilj je dakle traženje spoja molitve i zalaganja. Akcija bez obraćenja i molitve bezuspješna je — smatraju oni dok je molitva bez zalaganja isprazna.

Normalno je da između ta tri tipa ima čitav niz prijelaznih oblika. No, nijedna skupina nema u sebi savršeno ostvarena oba temeljna aspekta Crkve: živjeti spas i svjedočiti ga. Sv. Benedikt je to izrekao riječima: moli i radi. U Crkvi je to nutarnji i izvanjski vid ili crkveno zajedništvo i njezino misijsko djelovanje. Ali gledajući u cjelini, sve skupine *zajedno* ipak utjelovljuju u sebi oba bitna aspekta Crkve: nutarnji i vanjski.

Kršćanske su bazične skupine fenomen koji se pojavio uglavnom nakon Sabora. Neke od njih nastale su i prije Sabora, ali su nakon njega doživjele procvat. U predsaborske skupine možemo ubrojiti: tzv. zajednice kršćanskog života, duhovne pokrete obiteljskog apostolata, kao što su skupina obiteljske duhovnosti, pokret kršćanskog preporoda, équipes Notre-Dame, zatim fokolarine, ekumensku zajednicu u Taizéu, Oaza i dr. Druge su pak nastale nakon Sabora. Evo njihova kratkog pregleda u svijetu.

U Latinskoj Americi nastale su najprije razne solidarne i akcijske grupe studenata, intelektualaca i svećenika kao npr. *Svećenici trećeg svijeta* u Argentini, zatim *Golconda* skupina u Kolumbiji, ONIS skupina u Limi, zatim razne bazične skupine u siromašnim predgrađima i područjima Latinske Amerike, kao i bazične skupine u biskupiji Helder Camare. Latinskoameričke bazične skupine razlikuju se od skupina u drugim zemljama što su manje kontestatorske i što ih vode biskupi. One predstavljaju

⁴ Cit. u A. J. Büntig, *Die Basisgemeinden in der politischen Aktion u Concilium*, 4/1975/, 276.

pokret za reformu Crkve. Rade u župama, vrše službu kateheta, pročišćavaju pučki katolicizam, uviđaju nužnost prve evangelizacije te ljudima posvješćuju njihovu nerazvijenost i ovisnost. Mnogi episkopati i Biskupske konferencije izdali su službene dokumente o bazičnim skupinama, dok se vodeći časopisi i pastoralni instituti bave njihovom problematikom skupina.

U Sjevernoj su Americi nastale mnoge skupine zatvorenog tipa, tzv. podzemne crkve, koje su htjele eksperimentirati na liturgijskom, etičko-društvenom i eklezijalno-strukuralnom području. Nakon toga su se pojavile mnoge kućne zajednice kao npr. Emaus-dom u New Yorku, zatim kuće molitve, karizmatičke zajednice i mirovne skupine.

U Južnoj i Centralnoj Africi mnoštvo skupina opredijelilo se za borbu protiv rasizma i neokolonijalizma.

U Španjolskoj je nastanak bazičnih zajednica vezan uz krizu laičkih pokreta. Danas bazične skupine nailaze na pozitivan odjek i njima je već 1969. bio posvećen tzv. Peti tjedan za teologiju. Iste godine organiziran je sastanak svih skupina na Pirinejskom poluotoku. Vodeći španjolski časopisi posvećuju posebne brojeve bazičnim skupinama. Protiv njih je jedino krajnje konzervativni katolički integralizam.

U Italiji su bazične kršćanske skupine nastajale već za vrijeme Sabora. Njihov nastanak je bio usko vezan uz krizu institucionalnog modela Crkve te uz hitnost da se pronađe novi oblik kršćanskog života. Klasične župe nisu zadovoljavale. Nastale su mnoge pokusne župe i zajednice kao npr. *Pokret 7. studenog*, zatim radnička zajednica *Iso lotto* u Firenci te zajednica *Prato-Rotondo* u Rimu. Nakon toga nastale su mnoge karizmatičke i molitvene skupine. Talijanski episkopat i Sveta Stolica imenovale su specijalne stručnjake-svećenike da vode i pomažu novonastale skupine te budu veza između episkopata i njih. O njima se puno piše i od njih se mnogo očekuje.

Nakon »vrućeg svibnja« 1968. godine počele su u Francuskoj nicati mnoge skupine. Tamo je okvir skupinama dao poseban francuski kulturni fenomen u kojem se tražio novi oblik društva izvan institucionalnih okvira. Na nastanak skupina osobito su utjecali slijedeći faktori: Iskustvo s katekumenatom odraslih, kriza Katoličke akcije, opća buna protiv društva i institucionalne Crkve, traženje političkog angažmana i međuljudske solidarnosti te želja za kolektivnim i individualnim iskustvima izvan norma službene Crkve. Poslije se i u Francuskoj osnivaju mnoge molitvene i karizmatičke skupine te razni načini evangelizacije odraslih i posebno bračnih parova. Tako su nastali *Projekti od četiri tjedna* i *Projekti od sedam tjedana*.

U Nizozemskoj skupine nastaju najprije kao izazov za reformu Crkve. Nakon toga se pojavljuju brojni projekti za evangelizaciju odraslih kao i molitvene i evangelizatorske skupine.

U Belgiji su poznati *Programi od sedam večeri* koji predstavljaju način buđenja vjere kod odraslih. To je pokušaj da se objedini rad na bazi dinamike grupe i molitvenih skupina.

U Njemačkoj su se bazične skupine počele okupljati 1968. godine kao skupine solidarnosti u unutarcrkvenoj polemici. Tako su nastale obiteljske skupine, ekumenske zajednice, zajednice zajedničkog stanovanja, zatim spontane i projektne skupine. Osim crkvene problematike u njima se izlažu problemi mira, međunarodne pravde, konfrontacije markizma i kršćanstva, pitanja ekologije. Razne molitvene i karizmatičke skupine u Njemačkoj vode teološki stručnjaci i biskupi. Biskupske konferencije izdale su i dokumenat o njihovom radu.⁵

Nakon Sabora pojavila su se i u nas laička gibanja, osobito nakon 1968. godine. Pojavile su se tribine na kojima su sudjelovali laici. Širom zemlje su se osnivali crkveni instituti za teološko obrazovanje laika. U vjerskim časopisima počinju se javljati i laici. I u liturgiji su bili sve prisutniji. Zapravo, reforma liturgije bla je okrenuta prema njima: uvođenje narodnog jezika, okretanje oltara prema narodu; laici su čitači, poslužitelji, kompozitori nove crkvene glazbe. Nastale su zatim mnoge skupine koje proučavaju Bibliju, pa spontane karitativne skupine u pojedinim župama. Nikle su također skupine bračnih parova koji su željeli svjedočiti kršćansku bračnu ljubav. Neke vjeronaučne skupine postale su čuvene kao Synaxis u Rijeci. U Zagrebu su nastale razne vjeronaučne skupine, bilo na evangelizatorskoj bilo odgojnoj, bilo molitvenoj osnovi. Tako su se formirale zajednice na Kaptolu, u Palmi, sv. Petru, na Sv. Duhu i u frankopanskoj. Pojedine skupine počele su izdavati glasila tako *Jordan* na Jordanovcu, *Mi* na Sv. Duhu, *Koraci* u Frankopanskoj. U tim časopisima isključivo pišu laici. Također su nastale neke skupine mlađih bračnih parova koji samostalno, bez svećenika, proučavaju Bibliju, diskutiraju i mole tražeci tako pravo kršćansko zajedništvo.

Posljednjih godina dolazi do organiziranijih skupina. Fokolarini postaju sve prisutniji; cilj im je živjeti Evanđelje u svagdašnjici i njegovati kršćansko zajedništvo; zatim Kursiljo-Mali tečaj — neka vrsta evangelizacije preko kratkog navještaja bitnih istina kršćanske vjere. Nakon temeljnog navještaja članovi se okupljaju redovito da bi rasli u vjeri i zajedništvu. Karizmatički pokret potaknuo je u nas osnivanje molitvenih i meditativnih skupina. No one su se malo pomalo pretvorile u evangelizatorske skupine. Neokatekumeni idu za obnovom katekumenata za odrasle vjernike. Stvaraju strogo odvojene skupine koje kroz niz godina prolaze faze katekumenata. Bračni vikendi žele oživjeti ljubav među bračnim drugovima kao i molitveni život. Zatim Seminari za evangelizaciju Crkve kojih je cilj predavanjima, molitvom i nekim elementima dinamike grupe, putem inicijacija dovesti sudionike do obnove sakramenata inicijacije. Sudionici se tad vraćaju u župe da bi pod vodstvom župnika ili prikladnog svećenika pa i laika rasli u vjeri kroz rad u skupini i na taj način postali sposobni da se založe u župi i u svijetu. Drugi način takve evangelizacije jest neka vrsta inicijacije u župi gdje se radom u skupini kroz nekoliko mjeseci nastoji provesti katekumenat za odrasle vjernike kako to propisuje sadašnji papa u *Catechesi tradendae*.⁶

⁵ Usp. C. Floristan, *Bericht über die Basisgemeinden u Concilium*, 4/1975/, 285—288 kao i *Bensberger Kreis »Offene Gemeinde« Memorandum deutscher Katholiken u Concilium*, 4/1975/, 289—295.

⁶ Usp. T. Ivančić, *Duhovni pokreti u Crkvi u Hrvata u Crkva u svijetu*,

Iz ovog pregleda bazičnih skupina u nas i u svijetu može se vidjeti mnogovrnost tipova i djelatnosti bazičnih skupina. Ipak je glavčina tih skupina usmjerena prvenstveno prema evangelizaciji Crkve i svijeta. Također se vidi da bazične skupine kao i svaka novost budi različite reakcije kod crkvenih službenika. Te reakcije idu od potpunog prihvaćanja do gotovo potpunog odbijanja. Očito je dakle da u njima leže fermenti stvarne obnove Crkve, ali im istovremeno treba pomoći da se očiste od svega što koči ili priječi tu obnovu i zajedništvo župe. Stoga treba reći da je potrebno da i pastoralni radnici mijenjaju svoj mentalitet i ustajale forme, da se otvaraju novim mogućnostima rada. Konačno, iz ovog se pregleda također vidi da sve spomenute skupine niču odozdo, iz baze; da su im sudionici laici. Pa kad su i službenici Crkve sudionici takvih skupina, oni to nisu na temelju sakramenta reda nego prvenstveno na temelju sakramenata inicijacije, osim ako su voditelji takvih skupina. Ipak, da bi bio sposoban voditi takve skupine, od službenika se traži da side u bazu, tj. da i sam počme s laicima živjeti najprije svoje sakramentne inicijacije a tek onda svećeničkog reda. Mnogovrnost skupina znak je mnogovrsnosti službi, dužnosti i karizama u Crkvi.

Zašto su nastale skupine?

Pontifikat pape Ivana XXIII. proglasio je u Crkvi neku vrstu opće amnestije i demobilizacije. Crkva je prije toga stoljećima živjela u nekoj vrsti ratnog stanja. Sve je u Crkvi bilo upereno protiv hereza, protestantskih i naturalističkih. Crkva je manje djelovala kao narod a više kao partija koja vodi rat. Narod je bio armija. Moć i inicijativa ležale su u rukama oficira-klera. Problem nauka bio je bitan. Nije bilo naglašeno živjeti evanđelje nego ga autoritativno definirati, otkrivati zablude i braniti dogme. Međutim, opća demobilizacija otvorila je nove mogućnosti življenja crkvenog zajedništva. Umjesto stava spremnosti, kontrole i militantnosti nastao je stav povjerenja i težnje za zajedništvom.

Sabor je otvorio još jedna vrata u Crkvi proglašujući Crkvu prvenstveno narodom Božjim. Umjesto Crkve u kojoj je narod morao biti spreman na službu hijerarhiji nastaje Crkva u kojoj hijerarhija služi narodu. Na Saboru je također otvoreno golemo područje djelovanja laika u Crkvi. Oni nisu oni kojima se »dopušta« raditi neke poslove, nego imaju svoje specifično djelovanje u Crkvi i svijetu. Laici imaju službe koje ne može raditi nitko u Crkvi nego samo oni. Dok kler u službi Crkve radi na posvećenju i spasenju vjernika, dole su laici u službi svijeta i njegova spasenja. Sabor je također govorom o karizmama dao laicima poticaj da uvide koja je njihova specifična duhovnost, kako ne bi bili privjesak klera i redovništva u Crkvi.

Normalno je da se nakon Sabora u Crkvi oduševljeno govorilo o tim novinama. No činjenica je da su te novine razumom prihvaćene, ali je mentalitet ostao pretkoncilski. Kler je većinom nastavio misliti u kategorijama nauka i istine. Narod je međutim tražio kategorije zajedništva, života,

●
3/1981/, 247—252. Također T. Ivančić, *Najprije evangelizacija u CuS*, 2/1977/, 100—109.

iskustva i ljubavi. Vjera je tako i dalje ostala kao neotvoreni primljeni paket. Bio je to nauk bez milosne snage Duha. Taj nauk je bio nekomunikativan jer su istine bile izražavane jezikom koji nije niknuo u bazi nego u birokratskim ustanovama Crkve. Tako je riječ ostala bez snage. Unatoč narodnom jeziku liturgija je i dalje ostala beskrvna i neživotna. Župe su ostale tridentinske, to znači administrativno-juridički centar umjesto zbora spašenih i spasonosnih ljudi, kako to kaže de Martini.⁷ Hijerarhija je i dalje izlagala u mentalitetu prošlosti, u zabranama, manje u pozitivno kreativnom duhu. Crkvena birokracija, kaže Comblin, načinila je mnoštvo savršenih planova za katehezu i evangelizaciju, napisala je divne programe, tekstove, izjave i dokumente. Međutim, ti su dokumenti bili zastarjeli već onog časa kad su objavljeni. Sve je to — kaže — doživjelo savršeni neuspjeh.⁸ Nerazumljiv jezik, neživotnost crkvenih dokumenata i kateheze te stalno mišljenje u kategorijama nauka stvaralo je u Crkvi parcijalnu identifikaciju s vjerom i Crkvom. Pokraj nekoliko praktičnih kršćana u župi je postojala masa nominalnih kršćana. Vjera Crkve bila je dakle tradicija koja se morala primiti, ali se nije znalo što s njom. Morala se prihvatiti i znati a da se nigdje nije vidjelo kako se ona živi. Jedva se moglo vjerovati da u toj vjeri Crkve postoji snaga koja može preporoditi svijet, Crkvu i svakog pojedinog vjernika.

Osim toga na razini klera nastale su izuzetno vrijedne strukture kao: sinoda biskupa, kontinentalne biskupske konferencije, nacionalne biskupske konferencije, regionalne biskupske konferencije, dijecezansko-prezbiterijalno vijeće, zatim razne organizacije kao tečajevi duhovnosti, tjedni za svećenike, ljetne i zimske škole, simpoziji i slično. Na redovničkoj razini su također nastale brojne inicijative i strukture. Puk se međutim i dalje morao zadovoljiti samo propovijedima, misijama, hodočašćima, proslavama i tome slično. Gotovo ni jedna prava struktura nije nastala na laičkoj razini.

Pri takvom stanju stvari Pavao VI. je upozorio da svijet, unatoč znakovima odbijanja Boga, Boga zapravo traži i da vapi za blagovjesnicima »koji će mu govoriti o Bogu koga poznaju i s kojim druguju kao da vide Nevidljivoga« (EN 76). Papa je također rekao, da je prvi korak u evangelizaciji svjedočenje (usp. EN 21). Sve je to bio nužarnji poticaj iz same Crkve da laici snagom svoga krštenja počnu živjeti i svjedočiti vjeru. To je prvi razlog za nastanak bazičnih skupina.

Drugi razlog došao je iz samog svijeta. Industrijalizirano društvo stvara niz društvenih i osobnih otuđenja. Osoba je tek kotačić u velikom poduzeću kontrolirana birokratskim aparatom države, školovana na ustanovama gdje se predaje službena znanost i ideologija. Osoba je nevažan dio u tom sklopu, potpuno depersonalizirana. Mass-mediji je informiraju, ali i odvajaju od izravnog susreta s drugima. U potrošačkom društvu ne može doprijeti u javnost glas siromašnih naroda kao ni siromašnih ljudi. Depersonalizacija stvara mentalitet spontanog ate-

⁷ Usp. N. de Martini, *Nova župa, zajednica prijatelja*, Izd. KSC, Zagreb, 1982, str. 11 i 23.

⁸ Usp. J. Comblin, *Die Basisgemeinden als Ort neuer Erfahrungen u Concilium*, 4/1975/, 263—268.

izma ili vjerovanja da Boga nema. «Teologija Božje smrti» navijestila je krah Crkve i vjere; marksizam svršetak religije. No sve su to glasovi nastali u glavama a ne u srcu. Stoga u narodu nastaje pobuna protiv uma i ideologije. To je pobuna srca protiv kalupâ, života protiv otuđenja životu. Pobuna odozdol, iz baze.

Normalno je da je na te akcije iz baze nastala reakcija u višim slojevima, kako u svijetu tako i u Crkvi. Već se danas govori i piše o neokonzervatizmu gdje se na području znanosti, kulture i vjere nastoji zadržati status quo. Takvim se nekonzervativnim blokadama etabliranog društva mora suprotstaviti proročka snaga naroda Božjeg.

Iz ovog kratkog pregleda situacije u svijetu i Crkvi možemo bolje razumjeti uzroke, poticaje, razloge i snage iz kojih su nikle različite skupine u Crkvi.

Kršćanske bazične zajednice i župska kateheza

Crkva je »puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga« (LG 4). Ona je stoga »u Kristu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda« (LG 1). Crkva je dakle zajedništvo među ljudima okupljenim Kristovom riječi i zajedništvo s Bogom. Ona je zbor spašenih. No istodobno ona je skup spasonosnih; to znači da je njezino poslanje čitav svijet sjediniti s Bogom i ujediniti ljude među sobom.

Župa je ostvarenje Crkve u nekom mjestu (iako je to tek biskupija u pravom smislu riječi). Zato Sabor kaže da župe »na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po cijelom svijetu« (SC 42). Kao u Crkvi tako su i u župi bitni *zajedništvo* i *poslanje*. To zajedništvo je juridičke i duhovno-životne naravi. Juridička narav je *kostur*, živa zajednica župe je *tkivo* tog tijela, a Duh Sveti je *život*.

1. *Zajedništvo* Crkve ne nastaje prirodnim sastajanjem i okupljanjem ljudi. Crkveno zajedništvo je životna veza. Kao što se za čvrstu vezu s jednom obitelji treba u njoj roditi, tako se i za čvrstu vezu u Crkvi treba ponovno roditi u vodi i Duhu. To zajedništvo u Duhu nije samo puka informacija o njemu nego životno iskustvo zajedništva s Bogom i ljudima.

2. *Poslanje* pak zahtijeva da član župe može drugom *svjedočiti* životom, *navijestiti* riječ i dati snagu da se ta riječ ostvari. To zahtijevaju dokumenti Crkve. Papa Pavao VI. kaže: »Evangelije mora najprije biti razglášeno svjedočenjem. Evangelizirati u prvom redu znači na jednostavan i izravan način svjedočiti o Bogu koji se objavio po Isusu Kristu u Duhu Svetome. To je prvi korak u evangelizaciji« (En 21 i 26). Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve kaže: »Glavni zadatak laika jest svjedočiti Krista, što moraju vršiti životom i riječju« (AG 21). Dekret pak o apostolatu laika kaže: »Osobit oblik pojedinačnog apostolata i najpodesniji znak za naša vremena jest svjedočanstvo cjelokupnog laikova života« (AA 16). No bez izravnog najveštaja riječi — *kateheze*, neće to *svjedočenje* donijeti trajnog ploda. Isto tako treba reći da *bez molitve*

naviještena riječ neće niknuti. Zato kaže Sabor: »apostolatom riječi, koji je u nekim okolnostima veoma nuždan, laici naviještaju Krista« (AA 16), no »svi trebaju imati na pameti da slobodnim prihvaćanjem javnog kulta i molitve mogu doseći sve ljude i pridonijeti spasu čitavog svijeta« (AA 16). Papa Pavao VI. to još jasnije kaže: »Moglo bi se reći da je Duh Sveti u evangelizaciji glavni činitelj. No ujedno se može reći da je on i svrha evangelizacije. Bez njega ništa ne vrijedi ni najvještija priprava navjestitelja. Sve psihološke i sociološke do u tančine razrađene sheme bez njega se ubrzo pokazuju bezvrijednima« (EN 75). Da ponovimo dakle: da bi vjernik mogao biti poslan, a to je bitna dužnost svakog kršćanina, on mora biti sposoban *svjedočiti, katehizirati i moliti* snagu Duha Svetoga. To troje je bitno i neizostavno u svakoj evangelizaciji.

Svjedočenje pak nastaje tamo gdje vjernik druguje s Bogom (usp. EN 76), a druguje se onda kad se moli, jer je molitva komunikacija s Bogom. Da bi se pak moglo moliti, potrebno je obratiti se. A to znači uspostaviti komunikaciju s Bogom i s ljudima ili maknuti zapreke koje stoje na putu te komunikacije.

Svjedočiti može samo onaj koji ima iskustvo o onome što svjedoči. Molitva i iskustvo se uvijek upotpunjuju. Iskustvo možemo sami steći kad autentično molimo. Istodobno svjedočenje našeg iskustva doživjet će onaj za kojega molimo ili koji sâm počinje moliti. Bez tog iskustvenog svjedočenja i molitve kateheza je bespomoćna. O tim preduvjetima kateheze kaže J. Gevaert: »Najizravniji (najkonkretniji) način da se susretnemo s dimenzijom vjere i da nešto u vjeri razumijemo jest molitva. Prvi oblik vjerskog odgoja, onaj najosnovniji, sastoji se u tome da se započne s molitvom. Manjak vjerskog doživljavanja molitve u današnjoj laiciziranoj obitelji predstavlja jedan od najvećih problema kateheze. Nemoguće je shvatiti što je kršćanstvo ako nismo čitavim svojim bićem ušli u iskustvo molitve. Možda će trebati podvrći katehezu kritici s tog stanovišta, osim ako ćemo je smatrati isključivo kao formalnu pouku u vjeri.«⁹ Tako on o molitvi. O svjedočenju pak paže: »Praktički je nemoguće razumjeti evanđeosku poruku ako je ne vidimo ostvarenu u konkretnom životu muževa i žena koje susrećemo. U dodiru s istinskim vjernicima može se iskustveno doživjeti što znači vjerovati u djelo stvaranja, imati neograničeno povjerenje u Boga, što će te potaći da se angažiraš u borbi za pravdu, bratstvo, bolje međuljudske odnose. Konkretna i živ dodir s autentičnim vjernicima također je od životne važnosti za katehezu.«¹⁰

Na to poslanje — svjedočenjem, katehezom i molitvom — pozvana je čitava Crkva ne samo hijerarhijska nego i laička. »U Crkvi postoji različitost službi, no i jedinstvo poslanja« (AA 2). To znači da su laici pozvani da drugima donose spas i to svojim specifičnim službama. »Laici stječu

⁹ J. Gevaert, *Ljudsko iskustvo i kateheza*, Prev. s tal., Izd. KSC, Zagreb, 1980, str. 121—122.

¹⁰ J. Gevaert, nav. jd., str. 117—118. Usp. također: T. Ivančić, *Povratak središtu. Molitva—velika šansa naše Crkve* u *CuS*, 4/1979/, 295—306.

dužnost i pravo na apostolat iz samog svog sjedinjenja s Kristom Glavom. Sam Gospodin ih dodjeljuje apostolatu. Za vršenje tog apostolata Duh Sveti daje vjernicima još i posebne darove. Iz primitka tih karizmi, makar i skromnijih, svakom se vjerniku rađa pravo i dužnost da se njima koristi, u Crkvi i u svijetu, na dobro ljudi i izgradnju Crkve« (AA 3). »Taj se apostolat ipak ne sastoji samo u svjedočanstvu života. Pravi apostolat traži prilike da Krista navješćuje riječima, bilo onima koji ne vjeruju, da se privredu k vjeri, bilo vjernicima da se pouče, učvrste i potaknu na gorljivi život« (AA 6).

Laici su dakle poslani da riječima, djelima i molitvom saopćuju svijetu Kristovu Radosnu vijest. Pitanje je međutim gdje oni mogu dobiti iskustvo zajedništva s Bogom i ljudima, gdje mogu naučiti autentično moliti i primiti potrebnu katehezu. Čini se da sve to što traže koncilski dokumenti kao i dokumenti poslije Sabora najbolje dobivaju u malim skupinama. To ustalom izričito kaže posljednji sabor riječima: »Razne grupe i udruženja laika moraju prema vlastitom cilju marljivo i ustrajno raditi na formiranju za apostolat. Ta udruženja su često normalni put prikladne formacije za apostolat. U njima postoji mogućnost za *doktrinarnu, duhovnu i praktičnu formaciju*« (AA 30). Od svećenika se pak u župi traži kao i od biskupa »neka priznaju i podupiru dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi, neka se rado služe njihovim razboritim savjetom i neka im ostavljaju slobodu i polje rada, dapače neka ih potiču da poduzimlju i djela vlastitom pobudom« (LG 37). Jer: »U crkvenim zajednicama njihova je djelatnost toliko potrebna da bez nje ni apostolat pastira, u većini slučajeva, ne može postići svoj puni učinak. Župa pruža uzoran primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve različitosti ljudi koji se u njoj nalaze i ugrađuje ih u sveopćenitost Crkve« (AA 10).

Iz navedenih dokumenata proizlazi želja Crkve da se laici organiziraju u manje skupine, zatim se traži da sve te skupine budu ujedinjene u župskoj zajednici pod vodstvom župnika. Na taj način se dobiva mnogovrsno bogatstvo najrazličitijih darova svakog pojedinog vjernika u izgradnji župe: različitost u jedinstvu. Na taj se način ujedno prikladno evangelizira i time osposobljuje svaki član župe i ujedno svaki biva sposoban za svoje specifično poslanje. Normalno je naime da ne odgovara svakom članu župe isti način rada u skupini, stoga je potrebno imati toliko skupina koliko ima darova koji se u tim skupinama dovode do zrelosti svjedočenja. Takvi zahtjevi Sabora i posaborskih dokumenata postavljaju nužnost preorijentacije pastoralna u župi i promjenu mentaliteta klera. U tom smjeru pojavljuje se već niz programa koji se predlažu za takav novoorijentirani rad župe. Tako je Pokret za bolji svijet (Per un mondo migliore) načinio plan koji je već prihvaćen u Latinskoj Americi, u ponekoj afričkoj zemlji i u brojnim biskupijama i župama u Europi, poglavito u Italiji. N. de Martini je u svome djelu *Nova župa — zajednica prijatelja* razradio taj plan poprativši ga riječima: »Smatram da su male crkvene zajednice (koje na početku kršćanstva velikom snagom svoga duha preobrazile veliko pokvareno društvo) jedno od najpogodnijih rješenja u vidu preobražavanja Crkve i društva. Nužno je da se župa pretoči u zajedništvo mnogobrojnih osnovnih

crkvenih zajednica u kojima će se produbljivati Božja riječ, živjeti Božja riječ, ostvarivati zajedništvo s Bogom, bratsko zajedništvo, zajedništvo s hijerarhijom; u kojima će se osjećati briga za evangelizaciju i uspostavljanje Božjega Kraljevstva,«¹¹ Nužno je mijenjati svijet. No on se neće promijeniti ako se neće promijeniti Crkva koja je kvasac toga svijeta. Crkva se neće promijeniti ako se ne promijeni njezina osnovna stanica: župa. Župa će pak postati sposobna da preobražava Crkvu i svijet kada svi članovi župe budu sposobni da misle kršćanski, osjećaju kršćanski i žive kršćanski. Mnogovrsne zajednice u župi imaju jedan cilj. Ni jedna od njih ne može biti isključiva, jer tek sve skupine zajedno daju potpunost i cjelinu. Stoga kritika koja pokazuje na nedostatke pojedinih skupina ne pogađa bit stvari. Važno je da župnik postane sposoban da sva gibanja, pokrete, udruženja i skupine vodi i ujedinjuje u slavljenju zajedničke euharistije, prema istom cilju.

Uostalom, takav rad župe nije ništa novo. U svim razdobljima Crkve u kojima je bila potrebna obnova javljale su se više manje spontano takve skupine i uvijek su bile prihvaćene kao ispružena Božja ruka, kao kvasac boljeg svijeta. Tako su razne grupe prvih kršćana osnivale zajednice u Samariji, Antiohiji i drugim krajevima. U toj istoj Crkvi postojale su skupine proroka, evanđelista, učitelja, apostola, đakona i dr. U kasnijim vijekovima doći će skupine pustinjaka, a zatim monaha koji će evangelizirati čitavu Europu. U srednjem vijeku javit će se propovjedničke skupine poput dominikanaca i prosjački redovi poput franjevac. U novije vrijeme pojavit će se mnoge kongregacije, redovi svjetovni instituti i bratovštine. Danas su to različite bazične skupine. Redovito su to bili laici koji su ili osnivali ili bili glavni sudionici tih skupina. Obnova Crkve je dakle dolazila odozdo iz baze. Značajno je da se sv. Franjo neće dati zarediti kako bi ostao laik ili barem bliz laikima.

U svakom slučaju, očito, sigurno je da od hijerarhije dolaze strukture, programi i planovi za evangelizaciju. Iz baze međutim dolazi iskustvo i življena snaga Duha Svetoga. Jedno bez drugoga u Crkvi ne može napredovati. Laici ne mogu bez vodstva hijerarhije; ali hijerarhija uzaludno radi ako ne prima iskustva iz baze. Zbog toga je jasno da su kršćanske bazične zajednice poziv i znak za aktivno jedinstvo svega Božjeg naroda koji je Crkva. Taj Božji narod je najprije laički a tek onda službenički.

Možemo dakle zaključiti: evangelizacijska uloga kršćanskih bazičnih skupina je od neprocjenjive važnosti; to je nada i, čini se, vedra budućnost Crkve. One su snažna mogućnost za permanentni odgoj župske zajednice.

¹¹ N. de Martini, *Nova župa*, str. 6—7. Usp. T. Ivančić, *Uloga laika u Crkvi prema II. vatikanskom saboru*, u CuS, 1/1978/, 7—18, i *Kateheza kao permanentni odgoj kršćanske zajednice u Permanentni odgoj kršćanske zajednice*, zbornik radova KLJŠ Zagreb, 1977, str. 26—36. Usp. Bono Z. Šagi, *Traganja za novom crkvenom praksom*, KS, Zagreb, 1982, str. 82, 89 sl.

DIE ROLLE CHRISTLICHER BASISGEMEINDEN UND ANDERER CHRISTLICHER GRUPPEN IN DER EVANGELISATION DER KIRCHE

Zusammenfassung

In dem vorliegenden Artikel wird zuerst der Begriff »Evangelisation« analysiert und dann das Verständnis von Basisgemeinden herausgearbeitet. Danach wird ein Bericht über die Entstehung der Basisgemeinden in der Kirche der Welt gebracht. Im dritten Teil werden die Ursachen und Anlässe zur Entstehung von Basisgemeinden hervorgehoben. Am Ende des Artikels wird eine Synthese gemacht, aus der herausgeht, dass die verschiedenen Gruppen innerhalb der Pfarrei, die unter der Koordination von Pfarrern arbeiten, grosse Chance für die Evangelisation der Kirche von heute bedeuten.